

AKADEEMIKUD KOHTUSID POLIITIKUTEGA

22. jaanuari pärastlõunal toimus Teaduste Akadeemia ruumes poliitikute ja akadeemikute ümarlaud. Kus ühelt poolt olid istet võtnud 14 akadeemikut, TA laiendatud juhatuse koosseisust ja teiselt poolt 13 Riigikogu kultuurikomisjoni liiget ja sekretariaat. Kohtumine oli omaladsete seas kolmas. Sündmust vaatles **Margus Maidla**.

Rohkem nõu ja ekspertiise

Akadeemikute poolt jäi kõlama mõte, et Eesti ühiskonnas tugevneb arusaamine Eesti majanduse ümberstruktureerimise vajadusest kõrgtehnoloogilise ja innovaatilise ettevõtluse suunas, selleks et globaalmajanduses vastu pidada ja areneda. Selline muutus ei ole mõeldav ilma konkurentsivõimelise kaasaegse teaduseta. Vahet ei ole kas Eesti suudab luua ise kõrgtehnoloogilisi teadusväljundeid, mis pakuvad huvi ka ettevõtlikele või keskendub tehnoloogia siirdele ehk siis erinevate kõrgtehnoloogiliste lahenduste sisseostmisele. Üks ei saa eksisteerida teiseta. Näiteks kasutavat Soome riik vaid 1% enda maal välja töötavatest kõrgtehnoloogilistest lahendustest ja Soome Nokia ostab sisse tervelt 95% uutest tehnoloogiatest. Selleks, et tehnoloogilist siiret kasutada ja tehnoloogiad ning patente sisse osta on vaja kõrgtasemelisi teadmisi et õigel ja varel, perspektiivsel ja ummikteel vahet teha. Akadeemikutel oli tõsine etteheide poliitikutele, et kuigi Eesti teadlased on Euroopa tasemel hinnatud eksperdid ja nende arvamusega arvestatakse nii Euroopa Komisjoni nõustavates ekspertgruppides kui ka Euroopa Parlamenti nõustavates ekspertgruppides, siis Eesti poliitikud kipuvad kodumaist oskusteavet ja teaduspotsentiaali kasutama minimaalselt. Võrreldes arenenud maailmaga on Eestis riigi ja teadlaste, aga eriti Riigikogu ja teadlaste vahelise koostöö parandamiseks väga suured võimalused.

Riigikogu kultuurikomisjoni esimees Peeter Kreitzberg avaldas omalt poolt arvamust, et meile eestlastele paneb omapoolse pitseri meie riigi väiksus ja seetõttu on valikute langetamine, sh ka teaduses, kohati valuline ja ei saa automaatselt järgida teistes riikides kasutatavaid proportsioone *a la* teadlaste arv 1000 elaniku kohta vms. Samuti avaldas ta arvamust kohatise koordineerimatuse ja erinevate tegevuste kattuvuste kohta otsustavates institutsioonides. Eestis on palju teaduse ja arenduse raha ning ressursse jagavaid organisatsioone: Teaduskompetentsi Nõukogu (TKN), Teadusfond (ETF), Teadus- ja Arendusnõukogu (TAN), Haridus- ja Teadusministeerium (HTM), Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (MKM), Põllumajandusministeerium, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS), kohe lisandub neile Arengufond. Nimekiri pole veel kaugelki täielik. Kõigil neil on kanda oma tähtis roll erinevates teadus- ja arendusprotsessides, kuid nende otsuste omavahelist kooskõlastamist riiklike huvide paremaks arvestamiseks ei ole seni õnnestunud (või tahetud) korraldada. Suuresti tänu koordineerimise puudulikkusele tunduvad teadus-arendustegevuse ja innovatsiooni rahastamise põhimõtted ja protseduurid kõrvalseisjale üsna arusaamatud..

Teaduste Akadeemia seadusemuudatuste initsiatiiv

TA omalt poolt avaldas soovi, et poliitikud suhtuksid vastutustunde ja mõistmisega peatselt Riigikokku jõudvasse seadusandliku initsiatiivi, millel on kaks peamist eesmärki.

Esiteks, parandada Akadeemia võimekust olla poliitikutele ja erineva taseme otsustajatele konkreetseks nõuandjaks erinevates aktuaalsetes küsimustes. Selleks arendab Akadeemia välja nn. Süvauuringute instituudi, mille toodanguks on peamiselt poliitikute ja otsustajate küsimustele vastavad kahel tasemel analüüsiaruanded – lisaks tavapärasele lühikesele vastusele koos sellest tulenevate järeldustega, valmib ka pikem aruanne vastuse ning järelduste teadusliku põhjendusega. Süvauuringute keskus kujuneks välja uurija-professori institutsiooni statuudi muutmise teel – korraldatakse sihtsuunitlusega rahvusvahelisi konkursse, luuakse eraldi grupp spetsialiste, kes tõlgivad keerulised teaduslikud põhjendused poliitikutele sobivasse keelde. Eesti olemasolevates analüüsikeskustes puudub probleemi ja selle lahenduste teadusliku süvaanalüüsi võimalus, mistõttu analüüsid kannatavad tihti mõningase subjektiivsuse all.

Teiseks – vähendada Akadeemia liikmete liigkõrget keskmist vanust. Paljude maade Akadeemiate põhikirjades on lubatud valida 75 aastat täitunud akadeemiku kõrvale uus akadeemik. Selline reegel muudab Akadeemia koosseisu hinnanguliselt 15–20% suuremaks, kuid parandab märgatavalt tema töövõimet..

Akadeemia seadusemuudatuse initsiatiivile väljendasid poliitikud ettevaatlikult probleemi mõistmist. Tervikuna möödus mitmetunnine nõupidamine konstruktiivselt ja positiivselt. Ainuke küsimus mis jäi kõrvaltvaatajale kripeldama, et mis siirdemajandusest väljamurdmisest me räägime, kui taasisesisvunud Eestis kohtusid poliitikud teadlastega, sellisel tasemel, alles kolmandat korda...